

TÜRKMENÇE ÜZERİNE BİR BIBLİYOGRAFYA DENEMESİ

SADULLAH KARAYANIK

Bu çalışma bir seminer ödevi olarak hazırlanmıştır. Türkiye kütüphanelerinde ulaşabildiğim Türkmençe ile ilgili yayınlar ve bu yayınların bibliyografyaları değerlendirilmiştir. Doğrudan doğruya ulaşabildiğim yayınlardan bir kısmının kısa tanıtımı yapılmış, diğerlerinin sadece bibliyografik künyeleri verilmiştir.

1. AÇILOVA, Gülcemal, *Türkmen Dilinin Sözlüğü*, 1962.

2. AHMEDOV, Meret, *Türkmen Dilinin Gardaşlı Dialektinin Kebir Ayratınlıkları*, 1975.

3. ALLANAZAROV, Akmurat, “Türkiye Türkçesi ve Türkmençe’de Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipinin Kuruluşu”, *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 15, Ekim 1997, s. 92-95.

Bu çalışmada Güneybatı ağız gurubu lehçeleri içerisinde yer alan Türkiye Türkçesi ve Türkmençe, öğrenilen geçmiş zamanın fonksiyonları açısından karşılaştırılmıştır:

Türkmençede öğrenilen geçmiş zaman *-p, -ıp, -ip, -up, -üp* zarf fiil ekleriyle, *-dır, -dir* bildirme eklerinin birleşmesi sonucu oluşur ve Türkiye Türkçesindeki *-muş, -miş* ekleriyle aynı anlamı karşılar. Ayrıca, Türkmen ağızlarında *-muş, -miş*’li şekillerin de görüldüğü vurgulanmıştır.

4. ALTAYEV, S.-AÇILOVA, G.-GÜCÜKOV, S., *Türkmen Diliniň Frazetologik Sözlügi*, Ilm Neşiryaatı, Aşgabat, 1976.

5. ALTAYEV, Sapar, *Türkmen Dilinin Sözlüğü*, 1962.

6. AMANSARIYEV, Cumamırat, *Türkmen Dialektologiyası*, 1970.

7. AMANSARIYEV, Cumamırat, *Türkmen Dilinin Yomut Şivesinin Demir-kazık Geleşikleri*, 1961.

8. ANNANUROV, A., *Türkmen Diliniň Gısgaça Dialektologik Sözlügi*, Ilm Neşiryaatı, Aşgabat, 1977.

9. ANNANUROV, A.M., *Diliň Sözlük Sostav Hakında*, Aşgabat, 1961.

10. ANNANUROV, Ata, *Türkmen Dilinde Hal İşlik Formaları* (Türkmencede zarf fiil şekilleri), Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası, Aşgabat, 1974, s. 196.

Beş bölümden oluşan kitapta, zarf fiil şekilleri anlatılmıştır: *-ıp, -ıban, -a, -e, -mayın, -ınca, -galı>-alı, -gaç, -geç* gibi.

11. ANNANUROV, Ata, *Türkmen Dilinde Hal-İşlikler*, 1973.

12. ANNANUROV, Ata, *Türkmen Dilinin Ersarı Dialekti*, 1972.

13. ARAZKULİYEV, S.-ATANIYAZOV, S.-BERDİYEV, R.-SAPAROVA, G., *Türkmen Diliniň Gısgaça Dialektologik Sözlügi*, Ilım Neşiryaatı, Aşgabat, 1977.

14. ARAZKULİYEV, Sabır, *Türkmen Dilinin Dialektologik Sözlüğü*, 1970.

15. ÄRNAZAROV, S., *Türkmen Dilinde Sözleyiş İşlikleri* (Türkmencede konuşma fiilleri), Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası, Aşgabat, 1982, s. 148.

Bu kitabın birinci bölümünde, konuşma fiillerinin morfolojik yapısı, asıl konuşma fiilleri, türemiş konuşma fiilleri gibi konular üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde ise, konuşma fiillerinin sözcük hazinesi-anlam bilim özellikleri anlatılmıştır:

Genel anlamlı konuşma fiilleri: *diy-* (konuşma) fiili, *sözle-* (konuşma) fiili, *geple-* (konuşma) fiili.

Konuşma sürecinin içeriğini anlatan fiiller, olumlu duygusal hissesi olan konuşma fiilleri, olumsuz duygusal hissesi olan konuşma fiilleri gibi konulardan sonra, konuşma fiillerinin söz dizimi ve işlevleri de ele alınmıştır.

16. ATAMEDOV, Hazar, *Türkmen Dilinin Enev Dialektinin Manış Gepleşiği*, 1965.

17. ATANIYAZOV, S.-BEGLİYEV, M.-SÖYEGOV, M., *Türkmen Adam Atları* (Türkmen Şahıs İsimleri), Ruh Neşiryaatı, Aşgabat, 1995, s. 352.

Bu kitap, bağımsız Türkmenistan halklarının pasaportları, nikâh ve doğum belgeleri gibi şahsî dokümanlardan faydalanılarak, Türkmenistan İçişleri Bakan-

lığı'nın emri ile hazırlanmıştır. Kitap, beş binden fazla adın, ailenin, Türkmen, Rus ve İngiliz dillerindeki yazılışını içermektedir.

18. ATANIYAZOV, Soltanşa, *Türkmen Dilinin Gısgaça Dialektolojik Sözlüğü*, 1977.

19. ATAYEV, Gurban, *Türkmen Dilinin Hunermentçilik Leksikasının Sözlüğü*, Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası, Aşgabat, 1982, s. 127.

20. AZIMOV, P.-SOPIYEV, G.-ÇÖNNÄYEV, Ya., *Türkmen Dili*, Türkmenistan Neşiryaatı, Aşgabat, 1974, s. 396.

Liseler için ders kitabı olarak hazırlanan bu kitapta şu konular üzerinde durulmuştur:

Leksika (Türkmen dilinin esası, Arap, İran ve Rus dillerinden geçen sözcükler, yeni sözcükler, eski sözcükler, sözün anlamı, çok anlamlılık, eş sesli, eş anlamlı ve zıt anlamlı kelimeler vb.), fonetika (seslerin ortaya çıkışları ve söylenişleri, ses ve yapı, uzun ve kısa ünlüler, ünsüzler, hece sonunda iki ünsüzün yan yana gelişi, hece, vurgu, benzeşme vb.), orfoepiya (edebî dilde doğru konuşmayı gösteren kurallar sistemi hakkında genel bilgiler, ünlülerin söylenişi, ünsüzlerin söylenişi, gramatik şekillerin söylenişi ve yazılışı vb.), yazım ve imlâ, gramer, morfoloji (söz ve söz kalıpları, ekler, eklerin çeşitleri vb.), söz öbekleri (isim, sıfat, sayı, zamir, eylem vb.), söz dizimi (cümle, cümlenin öğeleri vb.), basit ve birleşik cümle gibi...

21. AZIMOV, P., *Orfografiya Türkmenskogo Yazıka (Türkmen Dilinin Orfografik Sözlüğü)*, Aşgabat, 1959, s. 40.

Kırk sayfadan oluşan bu kitap, Türkmencenin imlâ kılavuzudur.

22. AZIMOV, P., *Türkmen Dilinde Affiksler Özere*, Aşgabat, 1944.

23. AZIMOV, P., *Türkmen Dilinde Hallarıñ Yasaltısı (Türkmencede Zarfların Teşekkülü)*, Aşgabat, 1944, s. 18.

24. AZIMOV, P., *Türkmen Dilinde Yapma Sözlerdeki Fonetik Değmeler*, Aşgabat, 1944, s. 24.

25. AZIMOV, P., *Türkmen Diliniñ Meseleleri*, Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası, Aşgabat, 1969, s. 263.

Kitapta, kısa bir girişten sonra, Sovyet devrinde Türkmen dilinin öğreniliş tarihiyle ilgili bir deneme dikkatimizi çeker. Daha sonra sözcük hazinesi ile ilgili eleştirel notlar, Türkmen dilinin gelişmesinde Rus dilinin rolü anlatılır. Günümüz Türkmen dilinde sözcük türetme yolları hakkında bilgi verilerek eser sonuçlandırılmıştır.

26. AZIMOV, P., *Türkmen Dilinin Orfografik Sözlüğü*, Aşgabat, 1957, s. 230. İki yüz otuz sayfadan oluşan bu eser, Türkmençenin imlâ kılavuzudur.

27. AZIMOV, P.-BAYLIYEV, H., *Türkmen Dilinin Grammatikası (II. Bölüm Sintaksis)*, Türkmen Döwlet Okuw Pedneşir, Aşgabat, 1959, s. 128.

Ortaokulların 6 ve 7. sınıfları için ders kitabı olarak hazırlanan bu eser, yedi bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, cümle hakkında genel bilgiler verilir: Cümle, basit ve yaygın olmayan cümle, cümlelerin dizilişi, haber cümlesi, cümlede kelimelerin dizilişi, haber cümlesi, cümlede kelimelerin bağlanması, cümlede sözcüklerin düzeni gibi.

İkinci bölümde, cümlenin temel ögeleri hakkında bilgi verilir: Özne, yüklem, özne-yüklem ilişkisi gibi.

Üçüncü bölümde, cümlenin ikincil ögeleri anlatılır: Tümleçler, yer tümleci, yöneliş tümleci, çıkış tümleci, sebep ve amaç tümleci, ayırıcılar, sıfat belirleyicileri, benzetme belirleyicisi gibi.

Dördüncü bölümde, basit cümlelerin kuruluşu hakkında bilgi verilir: Eksiltilli cümle, tam cümle, öznesiz cümle, öznesi belli olmayan cümle, özneli cümle gibi.

Beşinci bölümde, cümle dışı sözcükler anlatılmıştır: Cevap sözcükleri, giriş sözcükleri, ünlemler gibi.

Altıncı bölümde, eşit ögeler hakkında bilgi verilir: Cümlenin eşit ögeleri, eşit ögeli cümlede yüklem ve noktalama işaretleri gibi.

Yedinci bölümde, birleşik cümle anlatılmıştır: Genel bilgiler, düzmeli birleşik cümle gibi.

Sekizinci bölümde, noktalama işaretleri hakkında bilgi verilmiştir: Nokta, soru işareti, çok nokta, iki nokta gibi.

28. AZIMOV, Pigam A., *Türkmen Dil Araştırmalarının Tarihçesi Üzerine, Bilimsel Bildiriler 1972*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1975.

29. AZMUN, Yusuf “*Iran Türkmencesi-Bir Yomut Ağzı: Arzuv*”, *Journal of Turkish Studies - Türklük Bilgisi Araştırmaları-*, Volume 14, Center for Middle East Studies of Harvard University, 1978, s. 1-46.

30. AZMUN, Yusuf “*Türkmencede Aslı ve Dolaylı Uzun Ünlüler*”, *Journal of Turkish Studies - Türklük Bilgisi Araştırmaları-*, Volume 14, Center for Middle East Studies of Harvard University, 1990, s. 75-94.

31. AZMUN, Yusuf, *Ana Çizgileriyle Türkmençe Dilbilgisi I. Cilt (Ses bilgisi)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1983, s. 80.

Kısa bir ön sözden sonra giriş bölümü yer alan bu eserde, alfabe, ses bilgisi, ünlüler (kalın ve ince ünlüler, düz ve yuvarlak ünlüler, uzun ünlüler), ünsüzler, ses uyumu, ses benzeşmesi, ses düşmesi ve ses çoğalması gibi konulara yer verilmiştir. Ayrıca çağdaş Türkmen şairlerinin şiirlerinden de örnekler verilmiştir.

32. BABAGULIYEV, O.-AKMEMMEDOV, O., *Türkmen Dilinin İktisadi Terminlerinin Gısgaça Sözlüğü*, Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası, Aşgabat, 1988, 282 s.

33. BABAYEV, Kakacan, *Türkmen Dilinin Sıtilistikası - Giriş ve Leksik Sıtilistika - (Türkmençe'nin Sıtilistiği - Giriş ve Kelime Seçimi)*, Magarır, Aşgabat, 1989, 138 s.

TSSR Halk Eğitim Bakanlığı tarafından, Filoloji fakültelerinin öğrencileri için hazırlanan bu kitapta şu konular işlenmiştir:

Üslûp bilgisi hakkında genel bilgiler, dil tarzlarının sınıflandırılması, Türkmen edebî dilinde sanat eserlerinin üslûbu, kelime seçimi, sestek kelimelerin sıtilistik özelliği, yan anlamlılığın, çok anlamlılığın, eş anlamlılığın ve zıt anlamlılığın sıtilistik özellikleri, eski kelimelerin sıtilistik özelliği, yeni ve alınma kelimelerin kullanılışı, ağızların sıtilistik hizmeti gibi.

Kitabın sonunda ise, faydalanılan eserlere yer verilmiştir.

34. BAGIYEV, Hüdayberdi, *Türkmen Dilinin Olam Dialekti*, 1966.

35. BALLIYEV, Candım, *Türkmen Dilinde Kem-İşlikler*, 1968.

36. BASKAKOV, N.A. - GARIYEV, B.A. - HAMZAYEV, M. Ya., *Türkmençe-Rusça Sözlük*, Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası, Magtugulu Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitutı, Sovetskaya Ensiklopediya Neşiryatı, Moskova 1968, 831 s.

Sözlükte, Türkmençe kelimelerin Rusça karşılığı verilmiştir. Kırk bin civarında kelimeye yer verilmesi, sözlüğün en kapsamlı Türkmençe-Rusça sözlük olduğunun bir kanıtıdır. Türkmençe kelimelerdeki ünlü uzunlukları, parantez içerisinde (:) işareti ile gösterilmiştir.

37. BAYLIYEV, Hocamrat, *Türkmen Dilinin Grammatikası*, 1934.

38. BAYRAMDURDIYEV, Ballı, *Ahal Gepleşiğinin Morfologiyası*, 1963.

39. BAZIN, Louis, "Le Turkmene", *Philologiae Turcicae Fundamenta I*, Wiesbaden 1959, s. 308-317; Türkçesi: Efrasiyap Gemalmaz, Türkmençe, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1988, s. 21.

40. BERDİYEV, Durdı, *Hezirki Zaman Türkmen Dilinde İşlik Görnüşleri*, 1960.

41. BERDİYEV, P., *Türkmen Diliniñ Dialektlerinde ve Gepleşiklerinde İşlikler* (Türkmençenin ağızlarında ve konuşmalarında eylemler), Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası, Aşgabat, 1988, s. 261.

Bu kitapta, Türkmençenin ağızları ve konuşmaları, bunların öğrenilişi, Türkmen ağız araştırma alanında eylemlerin incelenişi gibi konular ele alındıktan sonra, iki bölüm dikkatimizi çeker:

Birinci bölümde, eylemlerin anlam özellikleri ve morfolojik kuruluşları anlatılmaktadır: Basit eylemler, ağız ve konuşmalarda kullanılan, edebî dilde kullanılmayan eylemler, ağızlarda da konuşmalarda da kullanılan, anlamları birbirinden ayrılan eylemler, anlamları birbirine benzeyen, fakat şekilleri farklı olan eylemler gibi. Ayrıca birleşik eylemler hakkında da bilgi verilmiştir: İki parçası da edebî dildekilerden başka olan birleşik fiiller, birinci parçası edebî dildekilerden

farklı olan birleşik eylemler ve ikinci parçası edebî dildekilerden farklı olan birleşik eylemler gibi.

İkinci bölümde ise, eylemlerin şahıs gösteren şekilleri üzerinde durulmaktadır:

1. Eylemlerin zaman şekilleri (şimdiki zaman, gelecek zaman, geçmiş zaman),
2. Eylemlerin emir şekli,
3. Eylemlerin istek şekli,
4. Şart şekli,
5. Gereklilik şekli.

42. BERDİYEV, R.-KÜRENOV, S.-HAMZAYEV, M., *Türkmen Dili 4*, Mağarif, Aşgabat 1994, 325 s.

Dördüncü sınıflar için ders kitabı olarak hazırlanan bu kitap, on üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, dil ve onun hizmeti anlatılmıştır. İkinci bölümde, başlangıç sınıflarında görülenler tekrar edilmiştir. Ayrıca ses ve harf, ince ve kalın ünlüler, ötümlü ve ötümsüz ünsüzler, kök ve türeme, basit ve türemiş kelimeler, isimler gibi konular üzerinde de durulmuştur. Üçüncü bölüm, yazılı metinden oluşur. Dördüncü bölüm, söz dizimi ve noktalamadan oluşur. Beşinci bölümde, anlatış ve anlatış yöntemleri; altıncı bölümde ise, ses bilgisi ve yazımla ilgili kurallar ele alınmıştır. Yedinci bölümde, ünlüler; sekizinci bölümde ünsüzler; dokuzuncu bölümde hece ve vurgu; onuncu bölümde, dar ünlülerin düşmesi; on birinci bölümde, kelime hazinesi, kelimenin gerçek ve mecaz anlamı, ses-teş kelimeler, anlamdaş kelimeler; on ikinci bölümde sözlükler; on üçüncü bölümde ise, anlatış tipleri anlatılmıştır. Ayrıca, kitabın sonunda, orfografik sözlük (yazımla ilgili sözlük), frazeolojik sözlük (deyim sözlüğü) ve düşündürişli sözlük (açıklamalı sözlük) de bulunmaktadır.

43. BERDİYEV, Recep, *Hezirki Zaman Türkmen Dilinde Goşma Sözlük*, 1955.

44. BEYİSOV, Begmırat, *Türkmen Diliniñ Tarihi* (Giriş Tarihi Fonetika), Mağarif Neşiryaatı, Aşgabat 1992, s. 101.

Türkmenistan Halk Eğitim Bakanlığı tarafından, Filoloji fakültelerinin öğrencileri için ders kitabı olarak hazırlanmış bu eserde, şu konular üzerinde durulmuştur:

Türkmenler ve Türkmençe, Türkmen Dilinin tarihî grameri, tarihî fonetika, tarihî fonetikamın amacı, görevleri ve önemi, ünlülerin fonetik gelişimi, Türkmenecenin ünlülerinin eski Türkî vokaller sistemi ile ilişkisi, ünsüzlerin fonetik gelişimi, Türkmenecenin ünsüzlerinin eski Türkî konsonantlar sistemi ile ilişkisi, ünlü ve ünsüz değişimleri gibi.

45. BORCAKOV, A., *Sinonimiya imperativa i drugih forman glagola v turkmenskoy yazıke*, "İzvestiya AN TSSR", seriya obşestvennih nauk Nu. 2, 1989.

46. BORCAKOV, Aşırğulı, *Türkî Dilleriñ Günorta-Günbatır Toparında İş Atları* (Türkî dillerin güneybatı gurubunda fiil isimleri), İlim Neşiryaatı, Aşgabat 1976, 171 s.

Eser dört bölümden oluşur. Bu bölümlerde, fiil isimlerinin *-mek, -mak, -me, -ma, -ış, -iş, -ası, -esi* şekilleri üzerinde durulmuştur.

47. BORCAKOV, Aşırğulı, *Türkmen Dilinde İş Atları*, Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası H. Baylıyev Adındaki Dil Bilimi İnstitutı, Aşgabat 1994, s. 50.

49. BORCAKOV, Aşırğulı, *Türkmen Dilinde Öten Zaman Ortak - İşliğı*, 1959.

50. BUDAK, Aydın, "Türkmen Türkçesinin Dialektolojik Atlası", *Türk Dili Araştırmaları*, Ekim 1993, s. 65-67.

Yazar, bu makalede, bilhassa dialektoloji, morfoloji ve sözlük sahalarında yapılan araştırmaların bir bölümünü tanıtmaya çalışmıştır.

51. BUDAK, Aydın, "Türkmençe'de *-galı > -alı* Zarf Fiili", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Ağustos 1995, Sayı: 97, s. 219-232.

Yazar, bu makalede *-galı > -alı* zarf fiilinin yapısı ve morfolojik özellikleri üzerinde durmuştur. Makalede, *-galı > -alı* zarf fiilinin Türkmen dilinin yazılı eserlerinde "*-galı ve -alı*" olmak üzere iki şekilde kullanıldığı, bunlardan birincisinin çok önceden var olmasına karşılık, ikincisinin XIV. asırdan sonra ortaya çıktığı, bunların XIX. asra kadar paralel devam etmesine karşılık, günümüz Türkmen edebî dilinde sadece *-alı* şeklinin yaşadığı, anlam yönünden de, vakit ve maksat bildirme gibi iki görev üstlenmesine rağmen, günümüz Türkmen dilinde maksat anlamının bırakılıp, vakit anlamının korunduğu vurgulanmıştır.

52. ÇAĞIRAN, Önder, *Türkmen Türkçesinde Fonetik Mukavemet*, Malatya 1993, s. 38.

Yazar, ön söz ve giriş bölümleriyle başlayan eserinde, ünlüler (uzun ünlüler, kelime başı ünlüleri, kelime içi ünlüleri, kelime sonu ünlüleri), ünsüzler (kelime başı ünsüzleri, kelime içi ünsüzleri, kelime sonu ünsüzleri) ve heceler (kelime başı, içi ve sonu heceleri) hakkında bilgi verir. Netice ve metinler bölümüyle eser sonuçlandırılmıştır.

53. ÇARIYAROV, B., *Türkmen Diliniñ Orfoepik Sözlügi* (Türkmenenin edebî dilinde doğru konuşmayı gösteren sözlük), Ilm Neşiryaatı, Aşgabat 1978, 607 s.

Bu sözlük, Türkmenenin edebî dilinde doğru konuşmayı gösteren kurallar sisteminden oluşmaktadır. Sözlüğün başında, orfoepik sözlüğün oluşturulmasının esasları anlatıldıktan sonra, sözlüğe giren ve girmeyen sözler ele alınmıştır. Daha sonra ise, alfabetik sıraya göre sözlük kısmına yer verilmiştir.

54. ÇARIYAROV, Beşim, *Türkmen Dilinin Grammatikası*, 1970.

55. ÇARIYAROVA, B.-ALTAYEVA, S., *Ulu Rusça-Türkmençe Sözlük*, 2 cilt, Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası, Magtımğulı Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitutı, Moskova 1987.

56. ÇENELİ, İlhan, "Türkmen Türkçesi Sözlüğü" *TDAY.-Belleten* (1982-1983), Ankara 1986, s. 29-84.

57. ÇOMMADOV, O., *Türkmen Diliniñ Kerki Topar Dialektleri* (Türkmenenin Kerki Gurubu Ağızları), Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası, H. Bayhyev Adındaki Dil Bilim İnstitutı, Aşgabat 1991, s. 181.

Kitap beş bölümden oluşmaktadır:

Giriş bölümünde, Türkmenenin Kerki Gurubu Ağızları hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Fonetika bölümünde, ünlülerin kullanılışı, ünsüzlerin sistemi, ses türemesi, metatez gibi konular üzerinde durulmuştur.

Morfoloji bölümünde, isimler, sıfatlar, sayılar, zamirler, zarflar, fiiller, ünlemler, ses benzeşmesi gibi konular ele alınmıştır.

Leksika bölümünde, kelime hazinesi ile ilgili genel bilgiler verilmektedir. Ayrıca sesteseş ve anlamdaş kelimeler, başka dillerden geçen kelimeler üzerinde de durulmuştur.

Son bölüm sözlükten oluşmaktadır. Kitabın sonunda uzunca bir bibliyografyaya da yer verilmiştir.

58. ÇOMMADOV, Orazdurdı, *Türkmen Dilinin Ata Dialekti*, 1978.

59. ÇÖNNEYEV, Yazmuhammet, *Türkmen Dili*, 1972.

60. ÇÖNNEYEV, Yazmuhammet, *Türkmen Dilinde Kök Söz*, 1973.

61. DİMİTRİYEV, N.K., “*Dolgiye Glasniye ve Türkmenskom Yazıke*”, İssl. I, s. 182-191.

62. DOĞAN, Levent, “Türkmen Türkçesinin Fonetik ve Morfolojik Özellikleri Üzerine-I”, *Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Dergisi*, Şubat 1996, s. 65-74.

Makale iki bölümden oluşur. Birinci bölümde, Türkmencenin fonetik (ses bilgisi) özellikleri anlatılmıştır: Bu lehçenin Eski Türkçe döneminin uzun ünlülerini koruması, kelimelerdeki ses değişikliği (*b>m* değişikliği, *h>g* değişikliği) gibi. İkinci bölümde ise, Türkmencenin morfolojik özellikleri üzerinde durulmuştur: İsmi hâl ekleri, iyelik ekleri, isim çekimi ve ünlü uyumu gibi.

63. DOĞAN, Levent, “Türkmen Türkçesinin Fonetik ve Morfolojik Özellikleri Üzerine-II”, *Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Dergisi*, Nisan 1996, s. 74-85.

Bu makalede ise, şu konular üzerinde durulmuştur: Fiil çekimleri, yapım ekleri, zarf fiiller, sıfat fiiller...

64. DULLING, G.K., *An Introduction to the Turkmen Language*, Oxford 1960.

65. DUMAN, Musa, “Türkmencede Ünlü Uzunluklarıyla Birbirinden Ayrılan Kelimeler Üzerine”, *Türk Dili*, Sayı: 447, Eylül 1991, s. 212-218.

Bu makalede Türkiye Türkçesinde eş sesli gibi görülen kelimelerin büyük bir kısmının Türkmencede biri uzun ünlülü olan iki ayrı kelime olduğu vurgulanmıştır. Yazar, Türkmencede ünlü uzunluklarının gösterilmemesi sebebiyle aynı işaretlerle yazılan kelimelerin, kök ya da gövde ayrımı yapmadan, listesini ver-

mek ve bu konuya bir açıklama zemini hazırlamak istemiştir. Makaleye alınan kelimeler, aslı uzunluğu bulunan, dolayısıyla ilk hecesi uzun ünlülü olan kelimelerdir. Uzun ünlülü kelimelerin uzunluklarının gösterilmemesi sebebiyle, aynı işaretlerle yazılan kelimeleri *fiil-fiil*, *fiil-isim* ve *isim-isim* olmak üzere üç bölümde sıralamıştır.

66. DURDIMIRADOV, Nurlı, *Türkmen Dilinin Alili Şivesi*, 1950.

67. ERCİLASUN, A.B. - GÖKLENOV, C., *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, 2 cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

68. ERCİLASUN, A.B., *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

69. ERNAZAROV, Seyitnazar, *Türkmen Dilinde Söyleyiş İşlikleri*, Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası, Aşgabat 1982, s. 152.

70. ESENOVA, Gülalek, "Türkmençe ve Türkiye Türkçesinde Biçim ve Anlam Yönünden Benzer Deyimler Üzerine", *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 7, Haziran 1996, s. 62-66.

Bu çalışmada, Türkmençe ve Türkiye Türkçesinde, biçim yapı itibarıyla aynı olan ve küçük ses değişikliklerine rağmen, aynı anlam ifade eden deyimler üzerinde durulmuştur.

71. GARACAYEV, Ç., *Türkmen Dilinde Harbî Leksika* (Türkmençede askerî sözcük hazinesi), Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası, Magtımguş Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitüsü, Aşgabat 1989, s. 104.

Yüz dört sayfadan oluşan bu eser, dört bölümden oluşur: Birinci bölümde, Türkî dillerde ve Türkmen dilinde askerî terimler, Türkmen diline Arap, Fars ve Rus dillerinden geçen askerî terimler; ikinci bölümde, Türkmençede kullanılan silâhların görünüşleri ve onların adlarını anlatan kelimeler; üçüncü bölümde, Türkmençede korunuş araçları ve ordu ile ilgili başka düşünceleri anlatan kelimeler, ordu bölümlerinin adları, askerî derece ile ilgili kelimeler, ordu başkanlarının adları; dördüncü bölümde ise, Türkmençenin askerî sözcük hazinesinde kelime türetilişinin esası, morfolojik kelime türetilişi, anlam bilgisi yönünden kelime türetilişi gibi konular ele alınmıştır.

72. GARAYEV, N.-GURBANOV, A. - MIRADOV, A.-KÜRÄYEV, N., *Türkmen Dili, V-VI Klaslar İçin Okuv Kitabı* (5 ve 6. Sınıflar İçin Türkmen Dili), Magarif, Aşgabat, 1991, s. 195.

Dördüncü sınıfta görülen konuların tekrar edilmesiyle başlayan kitapta şu konulara yer verilmiştir:

Aktif kullanılan kelimeler, ağız kelimeleri, başka dillerden geçen kelimeler, Türkmençenin üslup özellikleri, kelimelerin yapısı, basit, birleşik ve türemiş kelimeler, isimler, sıfatlar, sayılar, zamirler, fiiller gibi.

73. GELDİMİRADOV, A., *Türkmen Edebî Dilinde Variantlaşma* (Türkmen edebî dilinde farklılaşma), Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası, Magtımguılı Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitutu, Aşgabat 1983, s. 167.

Kitap, altı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde şu konular ele alınmıştır:

Çağdaş Türkmen edebî dilinde fonetik farklılaşma, farklılaşan fonetik malzemelerin stilistik işlevi, morfolojik farklılaşmalar ve onların stilistik işlevi, sintaktik (söz dizimi ile ilgili) farklılaşma, kelime türetici eklerin farklılaşması gibi...

74. GELDİYEYEV, Muhammet, *Türkmen Dilinin Grammatikası*, 1929.

75. GEMALMAZ, Efrasiyap, *Türkmençe Metinler Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları*, Erzurum 1987, VIII+43 s.

Eser, yazarın Çağdaş Türk Lehçeleri dersinde okuttuğu Türkmençe metinlerin basılmasıyla oluşmuştur. Eserde metinleri verilen yazar ve şairler şunlardır: Gurbandurdy Zelili, Ata Atacanov, Nesimi, Mehmet Seyidov, Pigam Azımov... Eserde verilen metinlerden bazıları da şunlardır: "Türkmen Edebiyatının Tarihi", "Dilin Sitali", "Dilin Tarihi", "Cümlelerin Temel Öğeleri" gibi. Eser, sözlük ve bibliyografya ile sonuçlandırılmıştır.

76. GULMANOV, Gapur, *Türkmen Dilinin Göklen Dialekti*, 1960.

77. GUZİÇİYEYEV, T., *Türkmen Diliniñ Yazuv Yadıgürliklerinde Ortak İşlikler*, (Türkmençenin yazı eserlerinde sıfat fiilleri), Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası Magtımguılı Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitutu, Aşgabat, 1983, s. 117.

Bu kitapta, giriş bölümünde sıfat fiiler hakkında bilgi verildikten sonra, sıfat fiillerinin şekilleri üzerinde durulmuştur:

Sıfat fiilin geçmiş zaman şekilleri: *-dık / -dik, -madık/-medik* şekli; *-muş/-miş* şekli; *-gan/-gen, -an/-en* şekli.

Sıfat fiilin şimdiki zaman şekilleri: *-taçıl/-teçi* şekli; *-guçıl/-güçi* şekli; *-a/-e -dur-gan* şekli; *-yan/-yen* şekli.

Ayrıca sıfat fiilin gelecek zaman şekilleri de anlatılmıştır.

78. GUZIÇIYEV, T., *Türkmen Diliniñ Yazuv Yadiğarlıklerinde Yönekey Sözlömler*, Aşgabat 1984.

79. GÜCÜKOV, Sapar, *Türkmen Dilinde Inkerlik ve Yokluk Kategoriyası*, 1964.

80. HAMZAYEV, M., *Türkmen Diliniñ Morfologiyasınıñ ve Sintaksisiniñ Meseleleri*, Aşgabat 1969.

81. HAMZAYEV, Mascan, *Türkmen Dilinde Vagt Eycerlenli Goşma Sözlöm*, 1962.

82. HAMZAYEV, Ya., *Türkmen Diliniñ Sözlügi*, Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası Dil Bilimi İnstitutı, Aşgabat 1962, 866 s.

Bu kitap, Türkmence kelimelerin açıklamalarını veren (Türkmenceden Türkmençeye) en kapsamlı sözlüktür. Açıklamalardaki deyim ve atasözleri, Türkiye’de İlhan Çeneli tarafından yazılan “Türkmen Atasözlerinden Örnekler” adlı makaleye kaynaklık etmiştir. Bu da sözlükte deyim ve atasözlerine çokça yer verildiğini gösterir. Türkmencedeki ünlü uzunlukları, bu sözlükte, kelimelerin hemen yanında, telâffuzlarıyla birlikte (:) işareti ile gösterilmiştir. Bu sözlük, aynı zamanda Rusça sözlükten alınan kelimelerin çokluğu bakımından da dikkat çekicidir.

83. HANSER, Oskar, *Turkmen Manuel (Descriptive Grammar of contemporary literary Turkmen-Texts-Glossary)*, Wien 1977, 289 s.

Bu kitapta, kısa bir girişten sonra kaynakçaya yer verilmiştir. Daha sonra, fonetik (ses bilgisi) bölümü dikkatimizi çeker. Bu bölümde, ünlüler, ünlü uyumla-

rı, ünlü düşmesi ve türemesi, ünlülerin ünsüzlere etkisi, benzeşme, vurgu, son çekim edatları, zamirler, sıfatlar, sayılar, zarflar, bağlaçlar, ünlemler, fiiller, fiillerde zamanlar, ortaç ve ulaçlar, cümleler gibi konular işlenmiştir. Ayrıca, kitapta metinler, sözlük ve indeks de yer almıştır.

84. HIDIROV, Memmethazar, *Türkmen Dilinin Mongol Dilinde Bolan Gatnaşığı*, 1958.

85. HIDIROV, Memmethazar, *Türkmen Dilinin Tarihinden Kebir Maglumatlar*, 1957.

86. HIDIROV, Memmethazar, *Türkmen Dilinin Türkî Diller Bilen Bağlantısı*, 1958.

87. HOCAYEV, Berdi, *Hezirki Zaman Türkmen Dilinde İşlik Formaları*, 1978.

88. HOCAYEV, Berdi, *Hezirki Zaman Türkmen Dilinde Ortak İşlik Formaları*, 1975.

89. HOJAMÄMMEDOVA, A.-KÜLLEKOV, Ş.-HIDIRGULIYEV, A., *Ene Dili*, Magarif, Aşgabat 1996, 238 s.

Türkmenistan Bilim Bakanlığı tarafından onaylanan bu kitap, ikinci sınıflar için ders kitabı olarak hazırlanmıştır. Kitapta farklı yazarlara ait değişik konulara yer verilmiştir.

90. HOSROVI, Alı Memmedoviç, *Türkmen Dilinde Hal-İşlikler*, 1953.

91. HUDAYGULIYEV, M., *Podračatel'nyye Slova ve Türkmenkom Yazıke Türkmen Dilinde Ses ve Şekil Añladyaan Sözler* - (Türkmencede ses ve şekil ifade eden sözcükler). Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası Dil Bilimi İnstitutı, Aşgabat 1962.

92. HUDAYGULIYEV, Muhametguli, *Häüzirki Zaman Türkmen Dili (Çağdaş Türkmen Dili) - Fonetika-* Turan -1 Neşiryaatı, Aşgabat 1992, 189 s.

Türkmenistan Bilim Bakanlığı tarafından onaylanan bu kitapta:

Fonetikanın, dili bilimin bazı bölümleri ile ilişkisi, konuşmanın fonetik birimleri, harfler ve transkripsiyon, ses ve varyant, fonoloji hakkında düşünceler, seslerin çeşitlere ayrılması, ünlüler ve ünlülerin guruplara ayrılması, ünsüzler ve

ünsüzlerin bölümlere ayrılması, ünlü ve ünsüzlerde ses değışmeleri, ünlü ve ünsüz uyumları, ünlü-ünsüz uyumu, ses ve hece düşmesi, ses türemesi, metatez gibi konular ele alınmıştır.

93. HUDAYGULİYEV, Muhammetgulu, *Hezirki Zaman Türkmen Dilinde Analitik İşlikler*, 1979.

94. HUDAYGULİYEV, Muhammetgulu, *Hezirki Zaman Türkmen Edebî Dilinin Fonetikası*, 1970.

95. IBRAYIMOV, A., *Häzirki Zaman Türkmen Dilinde Yönekey Sözlemleriñ Kâbir Tipleri*, Aşgabat 1958.

96. KARA, Mehmet, *Ata Atacanov'un Şiirleri I (Giriş-Metin-Aktarma)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, XXV+ 801 s.

İki ciltten meydana gelen kitabın bu birinci cildi, giriş, metin ve aktarma bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Ata Atacanov'a kadar Türkmen şiirinin gösterdiği seyrin yanı sıra, Atacanov'un hayatı, edebî kişiliği ve eserleri üzerinde durulmuştur. Metin bölümünde aslı ve dolaylı uzunlukların hepsi tespit edilmiş ve bu uzunluklar, ünlüler çift yazılarak gösterilmiştir. Aktarmada da, şiirler manzum olarak aktarılmıştır. Aktarmada orijinal metnin mısralarındaki kelime dizilişleri korunmaya çalışılmıştır. Bunda yazarın aynı zamanda şair olmasının büyük rolü olduğu görülüyor. Kitapta, orijinal metne sol tarafta, aktarmasına ise, onun hemen karşısındaki sayfada - sağ tarafta- yer verilmiştir. Bu da, Türkmen Türkçesiyle Türkiye Türkçesinin rahatça karşılaştırılmasına imkân sağlamıştır.

97. KARA, Mehmet, *Ata Atacanov'un Şiirleri II (İnceleme-Gramer Dizini)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 1006 s.

Bu kitap, inceleme ve gramer dizini bölümlerinden oluşur. İnceleme kısmının alt bölümleri, şekil (nazım birimi, vezin, kafiye), muhteva (aşk ve sevgili, evlilik ve aile, insan ilişkileri, savaş, vatan ve millet vb.), dil ve üslûptur (imlâ özellikleri, ses bilgisi, kelime hazinesi, kelimelerin sıklığı, cümle, cümle çeşitleri, mısra, tekrarlar, edebî sanatlar, anlatım türleri vb.). Atacanov'un 335 şiirini inceleyen yazar, bu şiirlerin nazım birimi, kafiyesi, kelimelerin dağılımı ve sık-

lığı gibi konuları detaylıca incelemiştir. Eserin inceleme kısmının sonunda uzunca bir bibliyografya verildikten sonra, gramer dizini bölümü dikkatimizi çekiyor. Eserin büyük bir kısmını da gramer dizini oluşturmaktadır.

98. KHAMSAEV, M.Y., *Grammatika Turkmenskogo Yazıka*, Part I, *Phonetika i Morphologiya*, Aşgabat, 1970.

99. KULIYEV, Sahet S., “Türkmen Diliniñ Leksika-Grammatiki Sinonimiya Meselesine”, *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, Haziran 1995, s. 66-70.

100. KÜRENOV, S.-NURMUHAMMEDOV, A.-SAPAYEV, A., *Türkmen Dilinde Yönekey ve Sorag Sözlemleriñ Intonasiyası*, *Eksperimental - Fonetik Dernevi*, Aşgabat, 1977.

101. KÜRENOV, S. - MOLLAYEV, A. - SAPAYEV, A., *Türkmen Dilinde Cogap ve Buyruk Frazalarınñ Intonatsiyası* (Türkmencede Cevap ve Emir Deyimlerinin Vurgusu), *Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası*, Aşgabat, 1981, 156 s.

Kitap üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde cevap cümlelerinin vurgusu anlatılmıştır: Cevap cümlelerinin ve sözcüklerin öğrenilişi, onların vurgusu gibi. İkinci bölümde ise, cevap sözcüklerinin vurgusu ele alınmıştır: Cevap sözcüklerinin toplu görünüşleri ve anlamı, onların genel özellikleri gibi. Üçüncü ve son bölümde ise, emir cümlelerinin vurgusu anlatılmıştır: Emir cümlesini gözden geçirme, onların toplu görünüşleri, topluca görünüşlerinin vurgusunun özellikleri vb.

102. KÜRENOV, Sapar, “Türkmen Dilinde Kiril Abecesinden Yeni Latin Abecesine Geçişin Kısa Tarihi”, *Dil Dergisi* (Language Journal), Sayı: 18, Nisan 1994, s. 24-25.

103. KÜRENOV, Sapar, “Türkmen Diliniñ Gısga ve Uzun Çekimli Fonemaları ve Olarıñ Semantik Funksiyası” *Dil Dergisi* (Language Journal), Sayı: 15, Ocak 1994, s. 73-77.

104. KÜRENOV, Sapar, “Türkmen ve Türk Dillerinin Lenguistik Terimleri Hakkında”, *Dil Dergisi*, 1994.

105. KÜRENOV, Sapar, "Türkmen ve Türk Dillerinin Ünlülerinin Özellikleri", *Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Dergisi*, Nisan 1996.

106. KÜRENOV, Sapar, *Türkmen Diliniñ Uzun ve Gısga Çekimlileri* (Eksperimental-Fonetik Oçerk), İlim Neşiryaatı, Aşgabat 1971.

107. KÜRENOV, S., *Türkmen Dilinde Giñ Çekimlileriñ Akustiki Karakteristikası* (Türkmencede geniş ünlülerin ses özellikleri), Eksperimental Fonetik Dernev, Aşgabat, 1990, 84 s.

Kitap, beş bölümden oluşur. Eserde şu konular üzerinde durulmuştur: Türkmencede hece ve onun yapısı, çalışmanın malzemesi ve onu çözümlemenin şekil bilgisi metotları, geniş ünlülerin esası ve sürekliliği gibi...

108. MAŞAKOV, Hekim, *Türkmen Dilinin Çovdur Dialekti*, 1949.

109. MAVIYEV, N., *Türkmen Dilinin Arabaçı Dialekti* (Türkmencenin Arabaçı Ağzı), Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası, Aşgabat 1987, 117 s.

Kitap üç bölümden oluşur:

Birinci bölüm, "Fonetika" (ses bilgisi): Bu bölümde ünlüler, ünsüzler, ses düşmesi, ses türemesi, asimilasyon (benzeşme), metatez (yer değiştirme) gibi konular ele alınmıştır.

İkinci bölüm, "Morfologiya" (morfoloji, biçim bilgisi): Bu bölümde de, adlar, sıfatlar, sayılar, zamirler, zarflar, fiiller, ortak fiiller, zarf fiiller, yardımcı fiiller gibi konular işlenmiştir.

Üçüncü bölüm, "Leksika" (sözcük hazinesi): Bu bölümde ise, edebî dildeki bir düşüncenin ağızda başka kelimelerle anlatılışı, ifade edilişi yönünden benzeşen kelimelerin ağızlarda başka anlamı karşılaması gibi konular ele alınmıştır. Eserin sonunda, netice, dip notlar ve eklerden sonra bir de sözlük bulunmaktadır.

110. MAVIYEV, Nurberdi, *Arabaçı Dialektinin Kebir Morfologik Ayratınlıkları*, 1970.

11. MENGES, K.H., "Einige Bemerkungen zur vergleichenden Grammatik des Turkmenischen", *Archiv Orientalni*, vol. XI, p. 7-34, 1939.

112. MEREDOV, S.-AHALLI, S., *Türkmen Klassı Edebiyatının Sözlüğü*, Türkmenistan Neşiryaatı, Aşgabat, 1988, 512 s.

Bu kitap, Türkmenlerin klâsik dönem edebî eserlerindeki kelimeler dikkate alınarak hazırlanmış bir sözlüktür. Sözlükte, çoğu alıntı kelimelerin yanı sıra, bugün edebî dilde kullanılmayan bazı eski Türkçe kelimelere de yer verilmiştir. Parantez içinde alıntı kelimelerin asıl şekli de verilmiştir. Edebiyatla ilgili bir sözlük olduğu için, yer yer edebî tür ve şekillere de örnekler verilmiştir. Her sözcük, klâsik dönemdeki şairlerin şiirlerinde geçen şekliyle, mısra ve beyit içinde gösterilmiştir.

113. MESKUDOV, V., *Sinonim v sovremennom turkmenskoy yazıke*, Avto-referat kand. diss., Aşgabat 1962.

114. MESKUDOV, V., *Istoçniki voznikoveniya sinonimov v turkmenskoy yazıke*, "İzvestiya AN TSSR", seriya obşestvennih nauk, No 1, 1961.

115. MIRADOV, Amanbay, *Türkmen Dilinde İsimlerde Söyğüliğin ve Kemliğin Añladılışı* (Türkmencede isimlerde sevgi ve yerginin ifade edilişi) Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası, Aşgabat, 1985, 97 s.

Bu kitapta, kısa bir girişten sonra, Türkmencede isimlerde sevgi ve yerginin anlatma yolları, morfolojik ve sintaktik yolla ifade edilişi anlatılmıştır.

116. MUHIYEV, H.-KÜRENOV, S., *Türkmen Dilçileri*, Magarif Neşiryaatı, Aşgabat, 1988, 144 s.

Kitap, söz başından sonra, Türkmenin öğreniliş tarihi ile ilgili bilgilerin verilmesiyle başlar. Daha sonra 68 tane Türkmen dilcisine yer verilmiştir. Bu dilcilerin hayatları ve eserleri anlatılmıştır. Bu dilcilerden bazıları şunlardır: Azımov Pıgam, Hızırov Mämmetnazar, Deryayev Hıdır, Hamzayev Matsan, Çarıyarov Başım, Gurbanov Abdilla, Böriyev Kumuşalı, Sopiyeve Gurban gibi.

117. MUHIYEV, Haydar, *Türkmen Dilinin Nohur Dialekti*, 1959.

118. NARLIYEV, Nuryağdı, *Türkmen Dilinin Sarık Dialekti*, 1960.

119. NARTIYEV, N., *Häzirki Zaman Türkmen Dilinde Goşma Sözlümin Gurluşı* (I. Bölüm), Aşgabat, 1980.

120. NARTIYEV, N., *Häzirki Zaman Türkmen Dilinde Goşma Sözlemiň Gurluşy* (II. Bölüm), Aşgabat 1981.

121. NARTIYEV, N., *Türkmen Dialektologiyasynyň Esaslary* (Türkmen Ağız Araştırmalarının Esasları), Türkmenistan Bilim Bakanlığı Seyitnazar Seydi Adındaki Türkmen Döwlet Pedagogik İnstituty, Çärçev 1994, 238 s.

Türkmenistan Bilim Bakanlygy'nın Okuv-metodik kurulu tarafından onaylanan bu kitap, filolog profesör A. Miradov tarafından da kontrol edilmiştir. Eser dört bölümden oluşur:

Birinci bölümde, ağız araştırmalarının görevi ve bazı ilimlerle ilişkisi, dilin tarihini öğrenmede ağız araştırmalarının rolü, ağız araştırmalarının yöntem ve önemi, Türkmençe ve Türkî diller gibi konular üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, Türkmençenin ağızları ve bu ağızların öğrenilişi, Türkmen ağızlarını bölümlere ayırma meselesi gibi konular ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, Türkmençenin ağızlarının fonetik sistemi, gramer kuruluşu, ses bilgisi (ünlüler, ünsüzler, ünlü ve ünsüz uyumları, ünlü ve ünsüzlerin birbirine etkisi), morfoloji (isimler, isimlerin türemesi, sıfatlar, sayılar, zamirler, zarflar, fiiller, fiillerde zamanlar, sıfat filler, zarf fiiller), söz dizimi (cümlede kelimelerin ilişkisi, basit ve birleşik cümleler, cümlede kelimelerin düzeni), kelime hazinesi gibi konular anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde ise, ağızların sosyal bakımdan, toprak bakımından ve stilistik tarz yönüyle incelenmesi gibi konular incelenmiştir.

122. NAZAROV, O.N. -KRASNIH, B.İ., *Türkmençe-Rusça ve Rusça-Türkmençe Geleşik Kitabı* (Türkmençe-Rusça ve Rusça-Türkmençe konuşma kitabı), Ilım, Aşgabat, 1995, 365 s.

Bu kitap, çeşitli konularda karşılıklı konuşma ile, Türkmençe ve Rusça öğrenmek isteyenler için faydalanılabilecek bir eserdir.

123. NURMUHAMMEDOV, A. - KÜRENOV, S., *Türkmen Dilinde Süykeş ve Sonorlu Çekimsizler* (Türkmençede sızıcı titreşimli ünsüzler) Ilım Neşiryaaty, Aşgabat, 1979, 253 s.

Bu kitapta, Türkmençenin sızıcı ünsüzleri, onların ses ve titreşim özellikleri, sızıcı ünsüzlerin titreşimine, benzer ünlülerin, art ve ön sıra ünsüzlerinin, yuvarlak ve yuvarlak olmayan ünlülerin tesiri, sızıcı ünsüzlerde miktar özelliği, Türkmençede titreşimli ünsüzler ve onların kelimedeki fonetik durumu, titreşimli ünsüzlerin yumuşaması gibi konular ele alınmıştır.

124. ORAZOV, A., *Türkmen Türkçesindeki Yabancı Sözcüklerin Türkiye Türkçesindekilerle Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 1996.

125. ÖVEZOV, A., *Türkmen Dilinde Sözün ve Sözlük Sostavın Ösüşinin Yolları*, Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası, Aşgabat, 1989, 136 s.

126. ÖVEZOV, A., *Türkmen Edebî Dilinde Alınma Sözlerin Ulanılışı*, Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası, Magtımğulı Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitutu, Aşgabat, 1988.

127. PENCİYEYEV, Mırat, *Hezirki Zaman Türkmen Dilinde Sanlar*, 1962.

128. PENDJİYEYEV, M.-DJIMAYEV, P., *Türkmen Dılı-9*, Magarif, Aşgabat, 1990, 103 s.

129. PIRLIYEV, G.-SÖYEGOV, M.-SARIHANOV, M.-GULBAYEV, G., *Türkmen Dılı 6*, Magarif, Aşgabat, 1996, 206 s.

Daha önceki sınıflarda görülen konuların tekrar edilmesiyle başlayan kitapta şu konulara yer verilmiştir:

Morfoloji ve doğru yazım (zarfların teşekkülü ve yazım özellikleri, zarfların morfolojik özellikleri, zarf dereceleri), kendi başına anlamı olmayan söz gurupları (bağlaçlar), model sözler, ünlemler, ünlemlerin morfolojik çözümlenmesi gibi.

130. RÄSÄNEN, M., "Türkische Miszellen 1: Die Vokallegen der crsten Silbe im Türkmen ischen", SO, XXV: 1, Helsinki 1960.

131. SAPARGELDİYEYEV, M.-KAKALIYEV, G., *Zoologiya Terminleriniň Türkmençe Düşündirişli Sözlügi (Zooloji Terimlerinin Türkmençe Açıklamalı Sözlüğü)*, Aşgabat, 1995.

132. SAPAROVA, Gövher, *Türkmen Dilinin Gısgaça Dialektologik Sözlüğü*, 1977.

133. SAPAROW, K.H., *Poryadok Clenov Prostogo Predlojeniya v Sovremenom Turkmenskom Yazıke*, Avtoreferat, Aşgabat, 1971.

134. SARI, Berdi - GÜDER, Nurcan, *Türkmencenin Grameri (III Sintaksis)*, Türk Dünyası Gençlerinin Mahtumkulu Yayın Birliği, Ankara 1998, 102 s.

Bu kitap, Türkiye'deki üniversitelerde Türkmençe dersleri veren öğretmenler, onlardan ders alan öğrenciler ve doktora öğrencileri için üç bölüm hâlinde (Türkmencenin Grameri I Fonetika, II Morfolojiya, III Sintaksis) ayrı ayrı olarak hazırlanmıştır. Çalışmaya Türkmenistan'da başlayan yazar, üç bölümden oluşan bu *Türkmençe Grameri* kitabını Türkiye'de tamamlamıştır. Kitabın temel özelliği şema, tablo, kısaltma, model, formül gibi unsurları taşımasıdır. Okurlar grameri şemaların, tabloların, kısaltmaların, modellerin ve formüllerin yardımıyla öğrenebileceklerdir.

Kitapta (III Sintaksis), ön sözden sonra metodik tavsiye anlatılır. Daha sonra, birinci derste Sintaksis (söz dizimi) ve onun öğrenimi; ikinci derste sintaksis birlikleri (tamamlama, cümle, metin); üçüncü derste söz dizimi (tamlama); dördüncü derste cümle, cümle türleri; beşinci derste de cümlenin öğeleri yer alır.

Türkmencedeki basit cümle kalıpları, cümle tahlili hakkında kısa bilgi, alıştırma için cümle ve metinler, kitabın sonunda bir de bibliyografya yer almaktadır.

135. SARIHANOV, M., *Balıkçılık Leksikası* (Balıkçılıkla ilgili kelime hazinesi), Türkmenistan SSR Ilımlar Akademiyası, H. Baylyev Adındaki Dil Bilimi İnstitutu, Aşgabat, 1993, 141 s.

Kitap üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, balık adları, balık vücudunun yapısını anlatan kelimeler, balığın yaş özelliklerini anlatan kelimeler, balığın tür özelliklerini anlatan kelimeler, balık tutma kurallarının adları gibi konular ele alınmıştır.

İkinci bölümde de, balıkçılıkla ilgili kelime hazinesinin kelime hazinesi-anlam ve türetiliş özellikleri, çok anlamlılık, sesteş kelimeler, varyantlaşma ve eş

anlamlılık, zıt anlamlı kelimeler, balıkcılıkla ilgili kelime hazinesinde tür ve görünüş ifade eden kelimelerin özellikleri gibi konular anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Eski Türkçe kelimeler, bazı Türk lehçelerinde birbirine denk olan kelimeler, Türkmen-Azerbaycan paralelliği, Türkmen-Kazak, Türkmen-Karakalpak, Türkmen-Özbek ve Türkmen-Tatar paralelliği, Türkmenenin balıkcılıkla ilgili kelime hazinesine Rus dilinin tesiri gibi konular işlenmiştir.

136. SARIYEV, Berdiyev, "Türkmencede Selamlama Usullerinin İncelikleri", *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 7, Haziran 1996, s. 67-72.

Yazar, bu çalışmasında Türkmen selâmından bahsederek, bunun özelliklerini, selâmlamadaki nazik davranma inceliklerini göstermeye çalışmış ve selâm verme önceliği olan kişileri sıralamıştır.

137. SARIYEV, G., *Türkmen Edebî Dilinde Söz Düğümleri*, Aşgabat, 1972.

138. SARIYEV, Gunman, *Türkmen Edebî Dilinde İsim Söz Düğümleri*, 1974.

139. SÖYEGOV, M.-NIYAZOV, S.-BALLIYEV, Y., *Türkmen Dili 5*, Margarif, Aşgabat, 1996, 315 s.

Genel öğretim veren okulların beşinci sınıfları için hazırlanan bu kitap, dördüncü sınıfta görülenlerin tekrar edilmesiyle başlar. Daha sonra leksika ve frazeoloji bölümünde şu konular ele alınmıştır: Genel halk sözleri, eski ve yeni sözler, kökteş kelimeler, birleşik kelimeler, isimler, isimlerin morfolojik tasnif edilişi gibi. Morfoloji bölümünde ise, zamirler, fiiller, fiil dereceleri, isim fiiller, zarf fiilleri gibi konulara değinilmiştir.

140. SÖYEGOV, Miratgeldi - RECEBOV, Niyazberdi, *Täze Türkmen Elipbiyi* (Yeni Türkmen Alfabeti), Ruh Neşriyatı, Aşgabat 1995, 125 s.

Kitap üç bölümden oluşur:

I. Resmî bölüm: Bu bölümde, 1993 yılında Lâtin harflerini kabul eden Türkmenistan Meclisi'nin kararı üzerinde durulmuştur.

II. Harflik bölümü: Bu bölümde de, Türkmen alfabesi üzerinde durulmuştur. On yedi dersten oluşmaktadır.

III. Harflikten sonraki bölüm: Bu bölüm ise, on üç dersten oluşur. Yeni alfabenin öğrenilmesi için çeşitli alıştırmalar dikkatimizi çeker.

141. ŞAMIRADOV, Kakacan, *Türkmen Dilinin Ersarı Dialekti*, 1971.

142. ŞAMIRADOV, Kakacan, *Türkmen Dilinin Yomut Dialektinin Günbatır Gepleşiği*, 1961.

143. ŞÇERBİNİN, V.G., *Russko-Turetskiy Slovar/Rusça-Türkçe Sözlük*, Moskova, 1989.

144. ŞİMŞİR, Bilâl N., "Türkmenistan'da Lâtin Alfabesine Geçiş Hazırlıkları", *Türk Dili*, Sayı: 518, Şubat 1995, s. 115-138.

145. TÄCMIRADOW, T., *Türkmen Edebî Diliniñ Leksikasınıñ Soviet Dövründe Normalanışı*, Aşgabat, 1971.

146. TECMIRADOV, Tagangeldi, *Hezirki Zaman Türkmen Edebî Dilinin Fonetikası*, 1970.

147. TECMIRADOV, Tagangeldi, *Türkmen Dilinin Orfoepik Sözlüğü*, 1978.

148. TEKİN, Talât-Ölmez, Mehmet - Ceylan, Emine - Ölmez, Zuhâl - Eker, Süer, *Türkmence - Türkçe Sözlük*, Simurg Yayınları, Ankara, 1995, 725 s.

Bu kitap, Türkiye'de yayımlanmış en kapsamlı sözlüktür. Türkmence kelimelerin Türkiye Türkçesi karşılığı verilmiş, gerekli görülen yerlerde ise, kısa açıklamalar yapılmıştır. Girişte Türkmencenin fonetik ve morfolojik özellikleri kısaca verildikten sonra, Türkmen alfabesi ve yazıçevirim tablosu da eklenmiştir. Ünlü uzunlukları ise, parantez içerisinde (:) işareti ile gösterilmiştir. Sözlükte, klâsik dönem eserlerinde karşımıza çıkan bazı kelimelere yer verilmemesi, bu sözlüğün eksikliği olarak değerlendirilebilir.

149. YUSUPOV, N. - YUSUPOVA, C., *Türkmen Dili ve Edebiyatı*, Dessur Kiçi Kerhanası, Aşgabat, 1992.

150. ZEYNALOV, Ferhat, *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi*, Cem Yayınları, İstanbul, 1993.